

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 137. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr07val-shoot-idm139890597421424/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Historier

Første Samling. 1852

H 1-52

Aarets Historie

Aarets Historie er trykt første gang i H 1-52, der udkom 5.4.1852.

Om eventyrets tilblivelse haves kun optegnelser fra 1850f (se ndf.), men ideen til eventyret kan måske føres tilbage til 1846, hvor A under rejsen over Appenninerne i Dagbøger 27.3. skriver: »Tænkt paa et Eventyr om Vaaren der reiser gjennem Landet – tænkt paa et Eventyr om Storcken, med Familie der reiser til Ægypten« (III 84), et notat som Topsøe-Jensen tolker som planen til *Dynd-Kongens Datter* (Dagbøger XII 34).

Årets historie er et almindeligt motiv i kunst og litteratur, og blandt tidligere behandlinger kan nævnes Oehlenschlägers Jesu Christi gentagne Liv i den aarlige Natur (1805), hvis grundtanke, årets fødsel lig foråret, genfindes hos A, omend uden Oehl.s kristeligt-pantheistiske aspekt (Oehl XIX 195):

Hver Vaar, naar Taagerne flygte hen,
Da fødes det lille Barn Jesus igien.
Den Engel i Luft, i Lund, i Elv,
Det er vor Frelser, det er ham selv.

Herudover kan nævnes Jens Baggesens Jordens Kiærlighedshistorie eller Aarstidernes (1814) og Henrik Hertz' Foraarets Nytaarsdag (1833).

A var tidligt optaget af motivet. I digtet Nytaarsnat (1829; SS XII 7) personificeres året som en gammel mand, men selve kimen til eventyret findes i de eventyragtige betragtninger over årstidernes i Fodreise (4f), der i 1832 fulgtes af digtsamlingen Aarets tolv Maanedes Rundt omkring i forfatterskabet og i breve og dagbøger findes en række eksempler på A's interesse for motivet: beskrivelsen af Francesco Albanis *Le Histoire d'Amore* i Imp (56), jvf. Dagbøger 14.12.1833 (I 250f), beskrivelsen af Ferdinand Raimunds tryllefærd *Der Diamant des Geisterkönigs* i KES (215), *Ilydemøer* (II 175f); Dagbøger

27.4.1846 (III 98), jvf. BEC II 109f; Nytaars-Aften 1848 (SS XII 337), Nytaars-Aften 1850 (ib. XII 340).

217.1-17 Sml. A.s optegnelse fra vinteren 1851-52: »En ordenlig Sneestorm havde vi igaar. Luft og Jord var i een hvid flygende Hvirvel! Ruderne bleve tildækkede med Sne og fra Tagene styrtede det ned som Laviner, al den sammenfyggede Sne, det blev ganske mørkt i Værelset. Ude paa Gaden var der en Flugt i Folk; man løb, man fløi og ved Gadehjørner foer man formelig hinanden i Armene; holdt fast paa hinanden et Øieblik og havde saalænge Fodfæste mod Stormvinden. Karreeter og Heste vare som overhvidtede, Tjenerne stode med Ryggen mod Karreeten og kjæste Baglænds; enkelte Fodgængere holdt sig stadig i Læ af Vognene, der kun kom langsomt alsted i den dybe Sne. En smal Sti, langs Husene, var kastet, men paa enkelte Steder tilfyget, deene lange smalle Sti var den eneste Vei for de Gaaende og hvor to mødtes stode strax begge stille, man saae at Ingen af dem havde Lyst til at gjøre det første Skridt med at træde op i den dybe Sne; taase stode de og ligesom ved en stille Overenskomst gav hver et modsat Bæen til Pries og lod det gaae ud i Sneen; man kunde der ret lære Egenkjaerligheden! og altid sneede og stormede det.» (FoF IX 153f).

218.4 *de stoge Potter paa Døre*] udover at skyde nytåret ind med fyrværkeri for at holde trolde og vætter væk brugte man ogsaa at kaste pottes med aske mod dørene (jvf. Julius Clausen og Torben Krogh (red.): Danmark i Fest og Glæde IV, 1935.29). – **8-14** *Menneskens ... regner jeg efter*] sml. J.L.Heibergs Det astronomiske Aar (Urania 1844): »Digteren *Herte* taler om »Føraarets Nytaarsdag«, og knytter derved den aarlige *Fornyselse* til en *sanders* Epoche end den 1ste Januar« (Pros.Skr. IX, 1861.54).

219.3 *naar kommer Vaaren*] reminiscens af Carl Baggers (1807-1846) Børnewise (»Naar kommer Vaaren vel?«), jvf. Grothes sang Ak Vintren er lang og min Sorg som den i Meer end Perler og Guld (1849: SS X 458). – **22-32** *Skoven var sort ... Spurve*] sml. optegnelsen *Natur-Billed* (mellem Juul og Nytaar, Bregentved), bygget på indtryk fra juleferien 1849: »Det tæede, der laae lidt Sne over Græsset, men de friske bladfulde Brombærranker dannede Løvhytter i Grøften, mere friske end ved Sommerid; inde i Haven skinnede de fremmede Pilebuske (jeg veed ikke Navnet paa dem) skinnede med zinoberrøde Grøne. Skoven var sort, Søerne som tungt, størket Bly; Skyerne, ja det var *ikke* Skyer, men vaade jagende Taager, gik hen over Landskabet, sorte Krager fløi i store Flokke, men uden Skrig, Alt syntes at sove. Det Fløielsgrønne Maa viste sig hvor man ragede Sneen tilside, og paa Læ-Siden af de store Træer. En Solstraaale kom over Søen og den

skinnede som smaltet Tin.« (FuF IX 159f). – **36-38** og *gjennem Luften ... en Pige*] sml. KES: »Forunderlige mystiske Fugle [; storkene]! paa Eders Ryg rider Vaarguden ind i Landet, og Skovene blive mere grønne, Græsset frødigere, Luften varmere!» (3).

220.11-13 *Blomster-Sne ... grønne Blade*] sml. Dagbøger 5.6.1851, Glorup: »I Haven staae Frugttræerne saa blomstrende, der er en heel Blomster-Sne over dem. Æbletræerne ere saa overdyngede at næsten alle grønne Blade skjules, paa Pæretræerne ligger den hvidere Blomstersne, ligesom i store Klatter paa de bladfulde Grenne» (IV 29f). –

220.18-20 *de gule Blomster ... unge Dage*] sml. Dagbøger 14.5.1847 under en rejse til Glorup: »Passeret en ny Vei nedem om Nyborg. De gule Blomster paa Engene fortalte mig om min Barndom, der kom ved dem Erindringer om de gule Blomster i Munkemose» (III 182). – **24-25** *Ozedriver*] kødruver, Primula. – **33 ff.** Sml. Dagbøger 15.5.1847, Glorup: »gaaet til Skoven der var udsprungen; hvide Anemoner, Smørblomster der er vel ingen Variation i Bøgens grønne, men Friskheden, det Rene, de mørke Grenne og Slagskyggerne gjøre en Afveksling» (III 183); jvf. også HCAOptegnelsesbog nr. 23: »Hvorfor giver ingen Maler os Solbelysningen i en Skov? At male Solen er taabeligt, det er umuligt; men Reflexen af den kan gives; man kan see dens Straaler paa Vandet, man kan see Skovens Blade transparente og det rige Lysfulde paa de bladsiede Grenne, som paa Træernes Stamme see Skyggen af de Personer der gaae forbi» (16). – **39** *Kukléren*] gøgen.

221.3 *Nordens hvide Løstus*] åkande, jvf. DtB 278 og *Dynd-Kongens Datter* (III 14). – **9 ff.** Sml. uvejret i Aarets tolv Maaneder, August (SS XII 30):

Høit paa Himlen staaer et Bjergland, Uveirsskyer Lag ved Lag;
Nu, som Kjæmpeseil de svulme, nu er det en Klippehal [...]
Hver en Fugl sig bange skjuler, og et Gys i Skoven gaaer,
Mens i Store Kredse Svalen Jorden med sin Vinge slaer.
Skyen brister, Regnen strømmer, den betage vil mit Syn!
Himlen viser Flamme-Tanker, Videt gnistrer Lyn paa Lyn
[...] Stormen rusker stærkt i Taget, flyver nu til Markens Neg,
Favner dem og knækker Axet i sin Elskovs vilde Leg,
Tys, nu sagtnes det derude, Himlen bliver atter blaa,
Hele Skoven, alle Blomster dobbelt duftende jo staae.

221.19 *det blev Nat og det blev Lys*] reminiscens af skabelsesberetningen i 1.Mos. 1. – **34-35** *det gamle Tingsted ... Altarstene*] tidligere antoges oldtidens runddysser ofte for at have været samlingssted for tinget (jvf. DtB 273), men også for at have været offersted, og dýssekammeret med overliggeren for at have været anvendt som alterbord.

222.8 *Klæster*] fynsk: klaser, specielt om hasselbuskens frugter (se

J.Brøndum-Nielsen: Om syv Kløvsær hos H.C.Andersen i: Acta Philologica bd.23.1957.78 ff). – **31-34** *Røderne ... Spuriens kom dærop*] smul. Aarets tolv Maaneder, October: »Storken er reist til fremmed' Land, Spurven boer i dens Rede» (SS XII 152). – **33** *Kidike*] Raphanus raphanistrum.

223.16-17 *Jude-Engelen*] sandsynligvis A.s egen opfindelse baseret på Lukas 2.9 ff. – **19-20** *det stunder ... Hvile*] tiden nærmer sig for mig til hvile, underforstået: jeg længes efter den.

224.19 *de kysede Jorden ... den gamle stille Mand*] som udtryk for respekt og ærbødighed for såvel jorden som det foregående år, jvf. Odysseus, der kysser jorden, da han driver i land på Faisakernes ø (Odysseen V 463). – **20** *Mores paa Bjerget*] 2.Mos. 34.

Verdens deiligste Rose

Verdens deiligste Rose tryktes første gang i Folkekalender for Danmark 1852, der udkom november 1851.

Eventyrets tilblivelseshistorie er ukendt, men motivet med en dødsyng fyrste, der kun kan helbredes på én måde (med dragens hjerteblod o.l.), er almindeligt i folkeeventyr, se fx Grimms Livsens Vand.

Rosen-motivet havde A tidligere behandlet i kristelig sammenhæng, tydeligvis under påvirkning af Brorsons Den yndigste Rose er funden, i Aarets tolv Maaneder (1832; SS IX 56 f) og *Snedronningen* (se n.t. II 62.18-19).

225.11 *sin Sotteseng*] sit dødsleje. – **18** *Urtegaard*] have. – **25** *Romeo og Julias*] middelalderlige sagnfigurer; titelpersoner i Shakespeares tragedie (ca. 1594), hvis handling er henlagt til Verona i Italien. – **26-226.1** *Valborgs*] folkeviseskikkelse (Peder Syvs Axel Tordsen og Skjøn Valborg), hovedperson i Oehlenschlägers tragedie Axel og Valborg (1810).

226.2 *Winkelried*] iflg. overleveringen skaffede schweizeren Arnold Winkelried Schweiz uafhængighed af habsburgerne i slaget ved Sempach 1386. De angribende schweizere søgte forgæves at bryde igennem de østrigske ridders rækker, da disse stod med fældede lanser. For at skabe hul i slagordenen, så schweizerne kunne trænge frem, slog W. armene om en favnfuld lanser, som han trak til sig og gennemborede derved sig selv.

227.2 *Større Kjærlighed* ...] reminiscens af Johannes 15.13: »Større kærlighed har ingen end den at sætte livet til for sine venner». – **7-8**

Aldrig daer den ... paa Jorden] allusion til Brorsons Den yndigste Rose er funden (1732).

Et Billede fra Castelsvolden

Et Billede fra Castelsvolden blev sammen med *Fra et Vindue i Vartou* trykt første gang under titlen *To Billeder fra Kjøbenhavn*, af H.C.Andersen i *Gæa*, æsthetisk Aarbog, udg. af P.L.Møller, 1847, der udkom dec. 1846.

Eventyrets tilblivelse er ukendt, men kimen findes i O.T. i Ottos skildring af, hvad han og Vilhelm ser under deres spadseretur på Kastelsvolden: »Skildvagten ved Fængselsbygningen gaaer saa roligt op og ned; Selen skinner paa hans Bajonet. Hvor det minder mig om et nydeligt Digt af Heine [...] Her er romantisk smukt! til højre den levende Promenade og Udsigten over Sundet, til venstre den øde Plads, hvor de militære Forbrydere blive skudte og tæt derved Fængselet med Bjælkepalissader. Solskinnet kommer neppe ind af disse Vinduer. Dog kan Fangen vist see os, som spadserer paa Volden!» (21). Jvf. også erindringer om Odense Tugthus i MLE I 30.

Udover den inspiration A måske har lået fra Heinrich Heines *Mein Herz, mein Herz ist traurig* i *Buch der Lieder, Die Heimkehr* (1827), som der ovf. hentydes til, kan A have kendt motivet med fangen og den frie fugl fra J.L.Heibergs fabel *Sangfuglene* (1827), hvor svalen vinder en sangkonkurrence, fordi den har sunget ved et fængsel til trøst for fangerne.

228.2 *Castelsvolden*] omkring det københavnske fæstningsanlæg Kastellet eller Citadellet Frederikshavn, anlagt 1658-64 af Frederik III. Netop omkring 1840 blev Kastelsvolden en yndet promenade for københavnere og spadserestier anlagt; undtaget var dog adgangen til Kongens Bastion af hensyn til fangerne i arresthuset bag Kastelskirken. – 8 *det gittrede Hul*] foruden arresthuset, der rummede såvel statsfanger som »slaver«, civile og militære arrestanter, fungerede Kastellet 1817-47 som midlertidigt fængsel efter Tugt-, Rasp- og Forbedringshusets brand på Christianshavn. Hertil indrettedes to krudttårne, dog begge grundmurede og ikke i træ, i Dronningens og Grevens Bastion. Det er disse to fængsler, A hentyder til, idet de kunne ses på spadserestien, sandsynligvis specielt fængslet i Grevens Bastion, hvor der var 5 små vinduesåbninger, der kun lige tillod lyset at slippe ind. En del af »slaverne« var isøvrigt smedet i lænker og tillige

brændemærkede i panden. Slavestraffen afskaffedes 1.4.1831. – **23** *Jægerne*] 1814-48 var Kastellet hjemsted for Sjællandske og Jyske Jægerkorps, afløst i 1842 af 1. Jægerkorps, der var meget populært under navnet Kastelsjægerne. – **25** *Jægerhornets*] horn brugt af jægerkorpset til signaler og march.

Paa den yderste Dag

Paa den yderste Dag blev trykt første gang i H 1-52, der udkom 5.4.1852.

Hvornår eventyret er skrevet er uvist, men efter at *Der er Forskiel* og *Verdens ærligste Rose* var udkommet i Dansk Folkekalender 1852 i november 1851, skriver A 18.12.1851 til veninden Henriette Wulff: »Jeg har ellers i Manuskript et Par endnu »Den gamle Ligsteen«, »Dommedag« og »Svanereden« (BHW II 97). »Dommedag« må være *Paa den yderste Dag*, og den ændrede titel hænger måske sammen med eventyrets tematik, idet A ikke tænker på den kristne kollektive dommedag ved verdens ende, men en individuel dommedag i den enkeltes dødsøjeblik.

229.18 *den umaadelige Vef*] sml. det kosmiske perspektiv i Fodreise. »Hvad er vel vort Verdenshav med alle sine Øer, mod Himlens store Ocean med alle sine svømmende Kloder? Ikke engang saameget, som et lille Blækstænk imod hele det sorte Hav« (41). – **24** *den Villie skee med mig*] central nytestamentlig tankegang, jvf. Matthæus 6.10, Lukkas 10.21, 22.42. A vendte gentagne gange tilbage til ideen, se n.t. I 237.40 og II 164.37-38. – **26-28** *han vidste ... han holdt*] sml. Fodreise, angrebet på ortodoksien og selvtilstrækkeligheden hos ræven, der belærer sønnen om at begå sig i verden: »selv den, der mest krybende slaaer Øiet ned og synes den personificerede Beskedenhed, er forfængelig, ja, i det han dadler Andre, bruser Forfængeligheden igjennem hans egne Aarer, og det lille *bashedes* Hjerter siger, »jeg takker dig Gud, at jeg ikke er som andre Mennesker, jeg er dog en ganske anden Karl, er ikke saa uhyre forfængelig som disse« [...] husk paa, at Orthodoxie er det første Skridt til religiøs Overtro og hvor denne slipper ind i en Stad, er en god Grund lagt for Jesuiterne, til atter at indføre Middelalderens Barbarie. – Ja«, vedblev den gamle Ræv i Begeistring, »lyksalig det Land, hvor Orthodoxie frodigt kan udbrede sine Grene og afværge det klare Sol-Lys der aldrig kan være godt, da det faaer Smaakrattet til at løbe os op over Hovedet med deres Tænkefiihed« (33f).

230.10ff. Ligheden mellem dyret og mennesket og det dyriske i

mennesket hævdedes allerede af Aristoteles, men først med Lavaters (1741-1801) Physiognomische Fragmente (1775-78) vandt tanken udbredelse og var på højeste mode omkring 1830-60, hvor ideen bl.a. findes i Ingemanns Huldregaverne eller Ole Navnløses Eventyr (1831.32f), Blichers Himmelbjerget (1833; SS XVIII 1927.171) og fru Heibergs Abekatten (1849; jvf. Et Liv gjenoplevet i Erindringer⁴ II.1944.107). A selv giver udtryk for ideen i KES, hvor den dømmiske gudfader siger: »Vilddyret sidder inden i ethvert Menneske, hos En er det en glubende Ulv, hos en Anden en Slange, der veed at krybe paa Bugen og slikke Støv. Dyret er os givet; det kommer nu an paa, om det eller vi fik den stærkeste Kraft, og Kraften har Ingen fra sig selv« (64). A havde desuden i 1842 truffet maleren Sophus Schack (1811-64) på Bregentved (Dagbøger II 279ff), som udgav Physiognomiske Studier (1858) og Portraitparalleler til Bevis for Ligheden mellem Mennesket og Dyret (1859). Jvf. iøvrigt *Vandraaben* (II 151f). – **27-28** *Paafuglens Fødder*] kendt for deres hæslighed («Paafuglen vel har smukke Fjere, dens Ben af Saar dog fulde ere» (J.R.Thielæs ABC 1770 og senere utallige udgaver)). Påfuglen er ofte blevet opfattet som billede på hovmod og forfængelighed, ligesom den er berøgtet pga. sit stridbare væsen. A kendte sammenligningen med påfuglen af personlig erfaring fra Hauchs nærgående karikatur af ham i Slottet ved Rhinen (1845) som den egocentrerede Eginhard, der tages i skole af dr.Wagner: »I skulde engang see at faae fat paa Eders Paafugl, Forfængeligheden, der saa tidt har blandet sit hæslige Skrig med Eders bedste Sang« (Samlede Romaner og Fortællinger. IV.1874.171). – **36** *I vort Kjød ... intet Gød!*] jvf. Romerbrevet 7.18.

231.8 *Dømmer ikke ...*] jvf. Lukas 6.27. – **12** *jeg er ikke, som de Andre*] jvf. farisæernes bøn i Lukas 18.11. – **20** *Mahomed*] Muhammed (ca.570-632), arabisk religionsstifter, havde gjort kampen for Islam, djihad, til en pligt for alle troende; dommedagsforestillingen spiller en central rolle i hans forkyndelse. – **22-23** *Hv, som griber til Sværdet ...*] Matthæus 26.52. – **24** *Øie for Øie og Tand for Tand*] 2.Mos. 21.24. – **39-40** *Hvad gødt ...*] sm.l. Romerbrevet 7.19.

232.5 *Nauden*] se n.t. II 90.12.

Det er ganske vist!

Ved en beklagelig fejl har kommentaren til dette eventyr måttet henvises til side 388.

Svanereden

Svanereden tryktes første gang i Berlingske Tidende 29.1.1852.

Eventyret er sandsynligvis skrevet i efteråret 1851, idet A 18.12.1851 skriver til Henriette Wulff, at han udover *Der er Forskiel og Verdens deligtste Rose*, som netop var blevet trykt i Folkekalender for Danmark 1852, stadig havde manuskript til tre eventyr, heriblandt *Svanereden*, »dette sidstnævnte er en lille Danmarks Historie, Danmark er Svanereden og De kan vel tænke hvilke Svaner der fløi der fra fer Verdens Øine ikke at tale om de store Flokke der kaldtes Longobarder, Værringer og Normanner« (BHW II 97f).

A havde tidligere beskæftiget sig med Danmarks historie i *Hoiger Danske* (II 98f), men umiddelbart bag *Svanereden* mærkes Danmark, mit Fædreland (I Danmark er jeg født) (Fædrelandet 5.3.1850; SS XII 337), skrevet under indflydelse af Treårskrigen 1848-50:

Engang Du Herre var i hele Norden,
Bød over England – nu Du kaldes svag,
Et lille Land, – og dog saa vidt om Jorden
End høres Danskens Sang og Meiselslag [...]
Du danske friske Strand
Med vilde Svaners Rede.

236.5-17 Sml. HCAOptegnelsesbog nr. 1 (efteråret 1851): »Jeg flyver ud som mine Forfædre! De efter Rov og Bytte, jeg efter Aandens Guld, Friskhed i Sindet. Ned i Lombardiet paa deres Skjoldte glede de til Sejr, til Constantinopel gik Værringerne, hædret og stolte, i Normandiet klinge Fædrenes Navne og i England herskede Danmarks Konge, vaiede Danmarks Banner« (12). – **6** *Mai-Landets grønne Stetter*] Lombardiet med hovedstaden Milano (ty. Mailand). – **7** *Longobarder*] germansk folkestamme, efter egen overlevering fra Skandinavien; drog under folkevandringerne ned i Italien og grundlagde 568 e.Kr. kongeriget Lombardiet. – **11** *Værringer*] græsk-arabisk betegnelse for de nordboer, der fra ca. 1000 e.Kr. tjente den gr.-romerske kejser i Constantinopel som livvagt. – **14** *Normanner*] det kristne Europas betegnelse for de vikinger, der i 9.årh. hærgede specielt i Frankrig. – **16** *Svane ... Konge-Krone*] Knud d. Store (ca. 995-1035), erobrede 1017 kongemagten i England, blev konge af Danmark 1018, af Norge 1028. – **18** *Pommerns Kyster*] medens det egentlige Pommern blev kristet ved indflydelse sydfra, blev Rügen i Østersøen med hovedbyen Arkona, hovedsæde for Svantevit-yrkelsen, erobret 1169 af Valdemar d. Store (1131-82). – **19** *Korsets Flag*] Dannebrog, efter sagnet dalet ned fra himlen under slaget ved Lyndanise i Estland 15.6.1219.

237.A Tycho Brahe] astronom (1546-1601). – **6-7** Een lod sin Vinge ... Strængs] digteren Adam Oehlenschläger (1779-1850). – **11** en Svane ... Marmor-Fjeldet] billedhuggeren Bertel Thorvaldsen (1770-1844). – **15** en tredje Svane] fysikeren H.C.Ørsted (1777-1851), opdagede elektromagnetismen 1820, en forudsætning for elektrotelegrafen. – **19** mægtige Fugle] tyskerne. – **20** Det skal ej skee] nemlig Slesvigs deling; citat fra H.P.Holsts (1811-93) sang Vel mødt igjen, Kong Frederik, ved Hærens skrevet til en tropperevy afholdt på Lerbæk Mark ved Vejle 18.9.1848 under overværelse af Frederik VII. Efter slutordene »Det skal ej skee! vi sværge her som Mænd!«, i protest mod delingstanken, rejste kongen sig og gentog til forsamlingens begejstring »Det skal ej skee! Det lover jeg!« jvf. J.P.Trap: Fra fire Kongers Tid II, 1966, 72f. – **20-21** de duettede Unger ... ses] de da, landsoldater under Treårskrigen. A tænker måske på en speciel situation under kampene om Frederiksstad 7.8.1850, jvf. Dagbøger 11.2.1851: »Idag kom Kjæmperne for Frederiksstad [...] Een fortalte at ved Frederiksstad blev et Skandsehjørne især beskudt, det stod belyst af den brændende Stad og alle de Soldater som stode derop faldt strax, men saa holdt de sidste deres Tornystre for og skjød ud mellem disse« (IV 10f).

Et godt Humeur

Et godt Humeur blev trykt første gang i H 1-52, der udkom 5.4.1852.

Eventyrets tilblivelseshistorie er ukendt, men Topsøe-Jensen mener, at det rimeligvis er skrevet først på året 1852, måske som det sidste af hæftets eventyr, fordi det ellers ville have været for tyndt (Buket 141), en datering som også bygger på, at de optegnelser, der ligger til grund for flere af historiens episoder, må være nedskrevet efter 14.1.1852 (jvf. FoF IX 154f).

A havde tidligere berørt motivet med fornøjelsen ved kirkegårdsbesøg i forbindelse med Elisabeths og Kalkes vandring på kirkegården på Oland i DtB (137f).

238.10 Rakkes] person der bragte selvdøde dyr o.l. udenfor byen til rakkerkulen; fungerede tilige ofte som bøddelens medhjælper. – Skarpreiter] bøddel. – **16** Dødens Omnibus] jvf. Dødens store Extra-Post i Fodreise (89f). – **18** side] vide. – **23** Kirkegaarden] Assistens kirkegård, anlagt 1760, på Nørrebro udenfor Københavns vejle. A skildrede den især senere i At være som »det deiligste Sted i Verden« (25) og er selv begravet der. – **24** Adresseavisen] egl. Københavns Adressecomp-

toirs Efterretninger, grundlagt af J.F.v.d.Osten 1706, ophørt 1908. A havde et godt øje til Adresseavisen, der var en ren annonceavis, jvf. O.T., hvor fætterten har samlet et bind med de mest originale Adresseavisbekenktgørelser (124) samt DtB: »Her sad et skikkeligt Par af Embedsklassen, hvis æstetiske Sands begrændsedes af Adresseavisen og Corsaren« (225).

239.7-8 *uskyldige Vers*] Adresseavisen var ikke mindst kendt for sine gravvers af vekslende kvalitet, jvf. Fodreise: »min Mund strømmede over med Elegier endnu værre end *Adresseavisen*« (67). En del af disse gravvers samlede hofboghandler J.L.Beeken i Gravblomster I-V. 1825-27 (jvf. I.24: »min *Gravbøg*), hvortil også A bidrog med et ligvers over Madam Spendrup (IV.1827.176). Løvrigt parodierede han genren i Tanker ved en ituslagen jydepoete med føfnoten: »Maa gjerne optages i Gravblomsterne« (Kjøbenhavns flyvende Post 12.10.1827 nr.82). – **8-9** *Støvnestøder ... sig paa*] jvf. J.L.Heibergs *Et Eventyr i Rosenborg Have* (1827). – **14** *Høvlspaaner*] alm. underlag for liget i kisten. – **29-30** *Eviggrønt*] singrønt; Vinca minor. – **32-240.7** Sml. optegnelse fra vinteren 1851-52: »Nr.23. I den frie Naturs Skueplads har man ingen Ærgrelse over Scene-Arangementet, som paa den danske Skueplads; der træffer man ikke Palmetræer paa Amager, Kaktus i Tyrol, eller Maane med et Lys i hver Kjæve, Bøgetræer høit oppe i Norge. Vor Herre og Gynter [: Det kgl. Teaters maskinmester], ja det er som Afstanden mellem Naturen og den danske Skueplads« (Buket 142), jvf. også Udsigt fra mit Vindue i Kjøbenhavn (1842; A-iana 2 rk. IV 220-23). – **36** *Kjæbe*] jvf. brev til Heinrich Zeise 18.5.1853: »Kjæbe er det samme som Kind« (A-iana 2 rk. V 287). – **37** *Luft-Seffiten*] teaterdekoration som danner loft og hænger ned som loft, himmel, grene o.l.

240.2-3 *klappede ... for lidt*] sml. HCAOptegnelsesbog nr.7: »Publicum, denne hr. *Mansen* [...] Han leer galt, klapper galt, og fordærver Talentet« (6) og O.T.: »Jeg ærgret mig lidt over Publicum!« sagde *Otto*. »Det klapper paa gale Stæder! viser imellem saadan en underlig Uskyldighed« (131). Jvf. også *Marionettpilleren* (V 16) og *At være* (207). – **15** *Substitut*] stedfortræder. – **19-30** Sml. HCAOptegnelsesbog »Nr.14. *Et sørgeligt Eventyr men lille*. Der var en Mand, som i syvogtredsinstyve Aar havde tænkt paa at faae et godt Indfald, han levede alene for at faae et godt Indfald, og saa fik han det, men han døde i det, døde af Glæde over at have faaet det, og Ingen nød Gavn deraf, Ingen hørte det gode Indfald. Det var et Indfald, der maatte siges til Frokosten, der passede det, og nu kom han ved at døe ind i Spøgesverdenen, og sammen med Spøgeser, det var de eneste han havde Klokken tolv, deres Kommerstid, thi Vægteren sov; han sagde sit Indfald, og de loe ikke, det passede ikke til Tiden, og saa gik han i Graven igjen med sit

gode Indfald, som ingen kjænder og vi altsaa heller ikke, og derfor er det et sørgeligt Eventyr, men lille!« (9f, her cit. efter Buket 143). – **31-33** Sml. HCAOptegnelsesbog »Nr. 48 (= 107). Der fortælles om S. i Odense, at han er saa gjærrig, at han staaer op om Natten og gøer for at Folk skal troe, at han holder Hund. Naboens Hane lukker han ind til sine Høns hver Morgen; men naar de skulle have Æde, jager han først Hanen bort« (30, jvf. Dagbøger 1.6.1847). I **k** indføres optegnelsen omtrent ordret, men vel af frygt for genkendelse af S., F.A.Schønheyder (1801-72), by- og rådstueskriver i Odense, ændres til madammen i **A**. – **35** *lade sin Sangstemme høre*] damesang var en af A.s idiosynkrasier, se fx *Podreise* 19. – **35-36** *mi manca la voce*] ital.: jeg mangler stemmen. – **37-39** *Naar Hjertets Kanarifugl ... Ørene*] sml. brev til Henriette Wulff 7.7.1832 ang. et besøg i Sorø: »Lotte [= Charlotte Oehlenschläger] kom mig imøde udenfor Porten, rød og hvid, trind og feed som en Engel; hun var meget ulykkelig. »Ak, tænkte jeg, »naar Hjertets Kanarifugl begynder at skribe op, saa putter Fornuftens Fingrene i Øret!« (BHW I 78, jvf. BJC I 84). Udtrykket går igen i lystspillet Hr.Rasmussen I 8 (1846; udg. 1913.31) og i HCAOptegnelsesbog nr.41 (25f). – **40** *Hverdagshistorie*] om A.s kritiske holdning til Hverdagshistorierne se n.t. I 156,38-157.14, 184.35, 217.34, II 47.17.

241.1-2 *Svanesang ... i Hjertet*] sml. HCAOptegnelsesbog nr.45 (= 104): »*Ordsprog fra Saxus Tid*. Han har Svanesang i Munden, men Uglegalde i Hjertet« (28). Et ordsprog fra denne tid kendes ikke, og A.s kilde har ikke kunnet stedfæstes. – **3** *Politivennen*] Politiveennen. Et ugentligt Almuesblad. 1798-1811, 1816-45 påpegede mangler ved Københavns ordren og renovation og var især kendt for sine smålige klager over defekte eller manglende redestensbrædder, nøddeløbsrør o.l. – **13** *Goethe ... kan fortsættes*] den sidste af Goethe selv besørgede udgave af Faust I (*Werke. Vollständige Ausgabe letzter Hand*. XII.1828.313) sluttede med ordene: »(Ist fortzusetzen).« A ejede denne udgave, og først 1856 læste han hele den i 1833 posthumt udgivne Faust (se *Fra Boghylden* 36f), sml. KES 263. – **24** *med paaholdt Pen*] med ført pen. A bidrog flere gange i andres navn med ligvers til Adresseavisen (jvf. ovenfor samt BFN 258, 316).